

UDHËZUES

PËR

HARTIMIN DHE ZBATIMIN E

PROGRAMEVE DHE

FUSHATAVE PËR

NDËRGJEGJËSIMIN DHE

INFORMIMIN E PUBLIKUT

Ky dokument është përgatitur nga Programi për Decentralizim dhe Zhvillim Lokal (dldp), me mbështetjen financiare të Agjensisë Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC).

Ky publikim reflekton mendimet e autorëve dhe jo detyrimisht të SDC

Përgatitur nga:
MetroPOLIS

Publikuar nga:
Programi për Decentralizim dhe Zhvillim Lokal (dldp)

HELVETAS Swiss Intercooperation | Albania
Adresa: Rruga "Ibrahim Rugova",
Pallati i PLUS, kati i 2-të / Nr. 3. Tiranë | Shqipëri
www.dldp.al | www.km.dldp.al

Tabela e përmbajtjes

I.	Hyrje	4
II.	Objektivat e projektit dhe të programit të ndërgjegjësimit	4
III.	Programi i fushatës ndërgjegjësuese dhe informuese për menaxhimin e mbetjeve	6
3.1	Rritja e njohurive të komunitetit dhe nxënësve në lidhje me menaxhimin e mbetjeve.....	6
3.2	Kompostimi i mbetjeve.....	10
IV.	Modele materialesh informuese	14
V.	Model i ftesës dhe programit për organizimin e një eventit të hapur për lancimin e kompostimit në komunitet	18

I. Hyrje

Ky udhwzues për sensibilizimin dhe informimin e komunitetit zhvillohet në kuadër të Programit DLPD (Programi për Zhvillim Lokal dhe Decentralizim), i financuar nga Helvetas Sëiss, për projektin “Zhvillimi i një Skeme Ndër-vendore për Manaxhimin e Mbetjeve në Zonën e Pukës dhe Fushë Arrëzit” që po zhvillohet në Rajonin e Shkodrës.

Në kuadër të projektit në këtë zonë janë ngritur dy skema ndër-vendore për grumbullimin e mbetjeve midis njësive vendore përkatësisht (Pukë – Qerret – Qelez, dhe Fushë Arrëz- Qaf Mali). Këto njësi vendore janë në process për rishikimin e sistemit të tarifave për të siguruar ofrimin e shërbimeve sa më të mira mjedisore. Ndërkohë në kuadër të këtij projektit parashikohet të fillojnë edhe iniciativa për kompostimin e mbetjeve në komunitet dhe në institucione shtetërore (kryesisht në shkolla).

Gjatë zhvillimit të projektit në zonën e Pukës (Bashkia Pukë, Bashkia Fushë Arrëz, Komuna Qelëz, Komuna Qerret, Komuna Qaf Mali) do të prezantohen dhe testohen skema të ndryshme të kompostimit të mbetjeve, të cilat do të mbështeten nga asistenca e vazhdueshme dhe trajnime për ndarjen e mbetjeve në burim si dhe në mënyrën se si duhet të zhvillohet procesi i kompostimit të mbetjeve. Gjatë zhvillimit të procesit të kompostimit, komuniteti dhe njësitë vendore do të angazhohen për të evidentuar tregun potencial lokal dhe rajonal që është i interesuar për kompost, ambjentet më të përshtashme për stabilimentet e kompostit, lokalitetet me gadishmërinë më të madhe për të kryer procesin e kompostimit, çështjet teknike që kanë të bëjnë me transportin apo kostot e procesit të kompostimit etj.

Prezantimi, zhvillimi dhe monitorimi i skemave të reja të kompostimit në nivel komuniteti dhe në institucionet publike, si shkollat, do të kërkojë një angazhim të të gjithë aktorëve lokalë, pasi kjo gjë do të sigurojë qëndrueshmëri dhe vazhdimësi të skemës. Ndër aktorët kryesorë, që do të angazhohen në procesin e kompostimit janë institucionet shtetërore, ku rol kryesor do të luajnë shkollat, në të cilat do ngrihen skema pilot për kompostimin e mbetjeve organike. Pjesë e rëndësishme e realizimit të skemave të kompostimit janë edhe fushatat ndërgjegjësuese për kompostimin në nivel komuniteti dhe në shkolla, përzgjedhja e komuniteteve që do të kompostojnë, si dhe monitorimi konstant dhe asistencë për instalimin dhe funksionimin e skemave pilot të kompostimit. Ky program sensibilizimi dhe informimi do të shërbejë për të informuar dhe bindur qytetarët në rëndësinë që ka pagesa e tarifave të mbetjeve, jo vetëm për kompostimin por edhe për shërbimet e tjera të mbetjeve. Gjithashtu pjesë e fushatave ndërgjegjësuese dhe e zhvillimit të procesit të kompostimit do të jenë edhe prezantimi i mekanizmave mbështetës financiarë që do të inkurajojë komunitetin për të kompostuar në vazhdimësi.

II. Objektivat e projektit dhe të programit të ndërgjegjësimit

Projektit do të konsistojë në mbështetjen e iniciativave pilot për kompostimin e mbetjeve, duke i promovuar dhe replikuar në zonën e Pukës e Fushë Arrëzit, për mbetjet organike

kryesisht në zonën rurale dhe në institucionet shtetërore me qëllim minimizimin e mbetjeve në burim. Ky program, do t'iu vijë në ndihmë komunitetit dhe nxënësve të shkollave, të cilët do të marrin iniciativën për të zhvilluar procesin e kompostimit, në nivel komuniteti apo në ambjentet e shkollave.

Objektivat e fushatës ndërgjegjësuese dhe informuese do të konsistojë si më poshtë:

1. Ndërgjegjësimin dhe informimin e qytetarëve në të gjithë zonën e parashikuar (Pukë, Fushë Arrëz) në lidhje me procesin se si do të kryhet kompostimi, si dhe angazhimi i tyre konkret në aplikimin e skemave të kompostimit;
2. Prezantimin e skemave të ndryshme të kompostimit për kategori të ndryshme të qytetarëve dhe aktorëve që do të përfshihen në këtë iniciativë;
3. Prezantimin e modeleve/metodave që do të ndihmojnë në informimin dhe trajnimin e aktorëve të interesuar në aplikimin konkret të kompostimit të mbetjeve organike;
4. Prezantimin e skemave nxitëse për rritjen e pjesëmarrjes të aktorëve që do të aplikojnë skemat e kompostimit;
5. Ndërgjegjësimin dhe rritja e numrit të qytetarëve që paguajnë tarifën për shërbimet e mbetjeve
6. Rritja e numrit të qytetarëve dhe nr. nxënësve të shkollave të informuar në lidhje me procesin e kompostimit, dhe njëkohësisht që janë gati të ndërmarrin iniciativën për kompostimin e mbetjeve organike
7. Mbështetje në aplikimin e skemave nxitëse për tarifa më të ulta të mbetjeve në sajë të angazhimit të komunitetit në aplikimin e skemave të kompostimit, duke përmirësuar në këtë mënyrë edhe shërbimin dhe cilësinë e mjedisit
8. Promovimi i mbrojtjes së mjedisit urban dhe rural.

Fushata ndërgjegjësuese dhe komunikuese do të jetë pjesë e programit të njësive vendore dhe do të jenë ato, të cilat do të zbatojnë këtë program në territorin e njësive të tyre. Konkretisht me anë të këtij programi stafet lokale të njësive do të synojnë që periodikisht (ashtu siç është përcaktuar edhe në hapat më poshtë) gjatë gjithë vitit, të zhvillojë fushata intensive ndërgjegjësimi dhe informimi për komunitetin dhe specifiku për nxënësit e shkollave. Njësitë vendore duhet të sigurojnë burimet e nevojshme financiare dhe njerëzore për të realizuar periodikisht gjatë vitit këtë program.

Në lidhje me burimet financiare njësitë vendore duhet të parashikojnë si fillim në buxhetet e tyre një zë të veçantë për programin e ndërgjegjesimit dhe informimit, ku duhet të merret në konsideratë elementet si më poshtë:

1. Përgatitja e materialeve informuese, si kalendari periodik i fushateve ndërgjegjësuese, si broshura, postera apo stenda për në ambjentet e njësive vendore dhe shkollave
2. Përgatitja e spotit publicitar informues për fushatat intensive periodike gjatë vitit kalendarik
3. Hedhja e informacioneve informuese në faqen e internetit të njësive lokale dhe shpërndarja e informacionit në rrjete sociale

4. Përfshirja e ekspertëve/ trajnuesve të jashtëm që do të kryejnë sesionet e trajnimit në shkolla dhe në komunitet
5. Përgatitja dhe printimi i materialeve trajnuese për shkollat dhe komunitetin

Si fillim përfaqësuesit e njësive vendore do të jenë pjesë e ëorkshopeve që do të zhvillohen en kuadër të projektit, ku do të njihen fillimisht me skemën e re të kompostimit të mbetjeve, mundësitë që ka zona për të zhvilluar këtë skemë, grupet e interesit që realisht kanë mundësi dhe interes të aplikojnë këto skema, përfitimet ekonomike të tregut nga aplikimi i skemës, vendosjen e sistemit të tarifave për të përfituar sherbime më të mira mjedisore si dhe paraqitja e një plani informues dhe ndërgjegjësues për komunitetin.

III. Programi i fushatës ndërgjegjëse dhe informuese për manaxhimin e mbetjeve

3.1 Rritja e njohurive të komunitetit dhe nxënësve në lidhje me menaxhimin e mbetjeve

Hapi 1- Veprimtaritë Paraprake të Ndërgjegjësimit

Njësitë vendore në zonën e Pukës dhe Fushë Arrëzit duhet të promovojnë në komunitet apo në zonat pilot, ide dhe mënyra të reja për manaxhimin e mbetjeve, si prezantimi i skemave të reja për grumbullimin e mbetjeve (në burim), ndarjen e mbetjeve, ripërdorimi i mbetjeve, metodat alternative të dorëzimit të mbetjeve, etj., duke ndërmarrë fushata ndërgjegjësimi për publikun e gjerë, të fokusuara për disa konsumatorë apo në një zonë pilot.

Figura 1: Modelet e logos dhe fletepalosjes pwr skemwn ndwrvendore tw kompostimit nw komunitet nw rajonin e Pukws

Synimi për këtë fazë është t'i informojë njerëzit se është marrë një vendim për aplikimin e një skeme të re; apo se ekziston një mënyrë tjetër më e preferueshme për manaxhimin e mbetjeve në krahasim me mënyrën tradicionale; dhe se ekzistojnë arsye të mira për të ndërmarrë një ndryshim në praktikat aktuale të manaxhimit të mbetjeve. Shpërndarja e këtij informacioni në publik duhet të vijë jo vetëm si një vendim i marrë në nivel bashkie, por edhe në formën e një kërkesë (me anë të një pyetësoi, i cili do të vlerësojë nevojat e komunitetit dhe mendimi që ka komuniteti për aplikimin e skemave të reja të manaxhimit të mbetjeve).

Nisur nga ky fakt, njësitë vendore mund të fillojnë fushatën e ndërgjegjësimit me anë të një **pyetësoi**, i cili mund të përsëritet periodikisht (1-2 herë në vit), për të vlerësuar si fillim opinionin e tyre në lidhje me gjendjen ekzistuese të manaxhimit të mbetjeve dhe prezantimit të metodave të reja të manaxhimit të mbetjeve, i ndarja në burim, riciklimi, kompostimi i mbetjeve. Në këtë pyetësor do të parashikohet edhe një pjesë në lidhje me opinionin/sjelljen e banorëve kundrejt tarifës së mbetjeve, a janë ata të informuar në lidhje me shërbimet të cilat ata paguajnë, mendimi i tyre në lidhje me propozimin e tarifave të reja për mbetjet etj.

Metodat më të preferuara të ndërgjegjësimit publik, të cilat mund të përdoren nga njësitë vendore si fazë fillestare e ndërgjegjësimit të komunitetit për manaxhimin e mbetjeve është ajo derë më derë duke përfshirë vullnetarë apo studentë të interesuar të bëhen pjesë e fushatave aktive.

Hapi 2- Rritja e Interesit

Një një fazë të dytë, komuniteti që tashmë është informuar dhe ndërgjegjësuar për çështjet e manaxhimit të mbetjeve, si dhe për idetë apo programet e reja, do të kërkojë informacione të tjera shtesë, ose do të jetë në pritje për të kërkuar informacione shtesë, përderisa njësia do të vendosë që të zbatojë këto skema të manaxhimit të mbetjeve në territorin që ata administrojnë.

Qëllimi është që t'i bëjnë ata më shumë me dije psh. për praktikën e kompostimit dhe riciklimit të mbetjeve ose për praktikën e ndarjes së mbetjeve. Kryesisht në zonën e Pukës dhe Fushë Arrëzitet do të zbatohen skemat e kompostimit të mbetjeve në nivel komuniteti dhe shkollash¹. Gjatë kësaj faze duhet që njësitet vendore të fillojnë të hartojnë një program të detajuar, i cili duhet të ketë si qëllim jo vetëm informimin e komunitetit në lidhje me iniciativat e reja që janë ndërmarrë për manaxhimin e mbetjeve, por edhe konkretisht ku di të kosistojnë, infrastruktura e nevojshme, cili do të jetë roli i tyre në këto iniciativa, përfitimet konkrete që ata do të kenë, niveli i tarifave dhe metodat nxitëse financiare etj.

Pjesë e fazës, ku njësia vendore duhet të përpiqet që të rrisin interesin e komunitetit për sistemin e ri të manaxhimit të mbetjeve, duke i ndërgjegjësuar qytetarët për të paguar tarifën e mbetjeve dhe njëkohësisht për t'i informuar ata në lidhje me sistemin ri të tarifave për mbetjet:

1. Qytetarët duhet të ndërgjegjësohen që tarifa e mbetjeve duhet të paguhet, ku bashkia duhet të shpërndajë informacion në lidhje me llojet e shërbimeve të mbetjeve për të cilat qytetarët paguajnë;
2. Njësitet vendore duhet të informojnë komunitetin në lidhje me sistemin e tarifave sipas kategorive të konsumatorëve;
3. Njësia vendore duhet të fillojë të zbatojë skema nxitëse financiare për konsumatorët të cilët prodhojnë më pak mbetje, falë skemave të riciklimit apo kompostimit që ata do të përdorin;
4. Njësitet vendore duhet të informojnë komunitetin në lidhje me funksionimin e skemave nxitëse financiare – si funksionon skema financiare, kur mund të aplikohet, cilët përfitojnë, sa do të përfitojnë etj
5. Njësitet vendore duhet të informojnë komunitetin në lidhje me sistemin e ri të tarifave dhe rëndësinë e pagesës së tarifave të mbetjeve, duke përdorur metoda të ndryshme si metoda “derë më derë”, seminare të hapura ku shpjegohet skema e re financiare me

¹ Në pjesën më poshtë ka informacion të zgjeruar në lidhje me programe konkrete ndërgjegjësimi dhe informimi për kompostimin në nivel komuniteti dhe shkollash.

kategori të ndryshme të konsumatorëve, shpërndarja e broshurave informuese gjatë fushatave intensive informuese etj. Informimi në lidhje me skemën e re financiare mund të kombinohet me fushatat ndërgjegjëse për kompostimin e mbetjeve.

Kjo fazë e rritjes së interesit, ashtu siç është edhe e parashikuar në seksionin më poshtë për kompostimin e mbetjeve do të propozojë konkretisht hapat që do të ndjekë njësi vendore për të realizuar këtë fushatë ndërgjegjësimi, ku do të parashikohet të organizohen takime, seminare, vizita në terren, në impiantet e mbetjeve apo të riciklimit, etj., me pjesëmarrjen e individëve dhe grupeve të interesit duke përfshirë profesionistë dhe manaxherë të mbetjeve.

Hapi 3- Vlerësimi dhe Përmirësimi

Në këtë fazë, drejtuesit e programeve, që janë përfaqësuesit e njësive vendore, duhet të jenë në gjendje të vlerësojnë programin dhe rezultatet e tij të për një periudhë çdo 3 mujore, për të parë nëse programi është realizuar sipas parashikimeve, ka rezultuar i suksesshëm, i përshtatshëm dhe financiarisht i përballueshëm për të përmbushur mjaftueshmërisht pritshmëritë dhe objektivat. Falë vlerësimit mund të përmirësohen aktivitetet, grafikët ose rrugët e operimit, të merren vendime nëse do të vazhdohet me programin, apo merren vendime për përmirësimin dhe mbështetjen e tij etj. Nga ana tjetër, autoritetet vendore synojnë të përfshijnë njerëzit më pranë programit, të rrisin pjesëmarrjen dhe kontributin e tyre.

Ky vlerësim mund të zhvillohet në fund të çdo fushate aktive (1 herë në muaj ose 1 herë në 3 muaj), ku njësi vendore përcakton disa forma të kontrollit si më poshtë:

1. Vlerësim vizual në zonat të cilat kanë filluar të zbatojnë skemat e reja të manaxhimit të mbetjeve
2. Vlerësim sasior, në lidhje me sasisnë e mbetjeve të cilat janë reduktuar nga rryma e përgjithshme e mbetjeve (pra kanë shkuar për riciklim apo kompostim)
3. Vlerësim cilësor i zonave në të cilat janë vendosur infrastruktura të posaçme për trajtmin e mbetjeve, si kosha për riciklim apo për kompostimin e mbetjeve, nëse ato janë funksionale apo jo dhe nëse janë të mirëmbajtura apo jo
4. Vlerësim i opinionit të qytetarëve, kryesisht të atyre të cilët kanë filluar zbatimin e skemave të reja të manaxhimit të mbetjeve me anë të një pyetësi të shkurtër, i cili duhet të nxjerrë në pah: i) A është e përshatshme skema për qytetarët; ii) A janë ata të

ndërgjegjësuar dhe informuar mjaftuashëm për operimin e suksesshëm të skemës; iii) sistemi i aplikuar i tarifave a justifikon mjaftuashëm skemën e re të manaxhimit të mbetjeve etj.

Gjatë kësaj faze, si autoritetet ashtu edhe konsumatorët do të kërkojnë prova të qëndrueshmërisë nga partneriteti i tyre i deritanishëm, me qëllim që palët të sigurohen se kontributi i gjithësecilit ka vlerë dhe se pala tjetër tregon përkushtimin e duhur. Në këtë fazë rekomandohen intervistat, takimet publike dhe seminarët për të treguar rezultatet dhe për të prezantuar hapat për të ardhmen.

3.2 Kompostimi i mbetjeve

a) Promovimi i kompostimit të mbetjeve në nivel komuniteti

Në njësitë vendore do të aplikohen skema kompostimi, si fillim për të informuar qytetarët në lidhje me këtë iniciativë të re. Për aplikimin e skemave të kompostimit propozohet që njësitë vendore të hartojë një program, ku për një periudhë **3-4 muajore**, dy herë në vit (kryesisht në periudhën e pranverës dhe fundin e verës ku koha është më e thatë dhe më lehtë për të filluar këtë proces), çdo **2-3 javë** të realizohet një fushatë ndërgjegjësimi me titull ***“Java lokale e ndërgjegjësimit për kompostimin e mbetjeve në zonën e Pukës”***

Në kudër të kësaj jave, njësitë vendore mund të përgatisin një leaflets (flyer) informues për ta shpërdarë në komunitetin e gjërë, i cili mund të përmbajë informacionin si më poshtë:

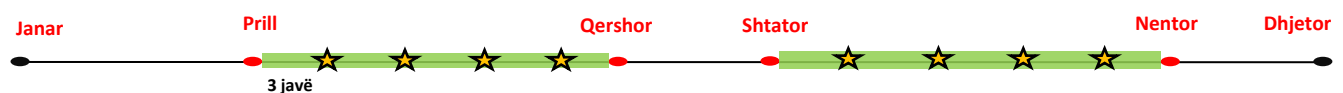
- i)** Njoftim për ëorkshop falas për kompostimin për komunitetin në ambjentet e përzgjedhura nga njësitë vendore: çfarë është ai, si mund të kryhet, kushtet e përshtatshme për realizimin e tij, llojet e vermi kompostit që duhet të përdoren (1 ditë në Pukë 3 orë dhe 1 ditë në Fushë Arrëz 3 orë gjatë 1 jave ndërgjegjësimi). Duke qënë që fushata do të përsëritet për disa javë gjatë një periudhe 4 muajore, këto ëorkshope mund të realizohen në zona me komunitete të ndryshme për të mbuluar sa më shumë territorin me informacion;
- ii)** Gjatë zhvillimit të ëorkshopeve mund të zhvillohet një sesion i veçantë në lidhje me aplikimin e instrumentave nxitës financiarë për stimulimin e kompostit të mbetjeve (p.sh. komposti i prodhuar do të blihet nga kompanitë e interesuara ose nga vetë bashkia për përdorimet e saja) etj;
- iii)** Njoftim për ofrimin e vermi kompostit në tregun e fermerëve me një çmim të arsyeshëm, gjatë ditës që do të zhvillohet ëorkshop-i. Nëse nuk ka një treg fermerësh mund të improvizohet nga ana e njësisë vendore një aktivitet, në sheshin kryesor të qytetit apo komunës, ku komuniteti mund të blejë vermin kompost të llojeve të ndryshme më një çmim të arsyeshëm. Të ardhurat e gjeneruara nga këto blerje, njësitë mund t'i përdorë për të blerë kontenierë kompostimi për shkollat e qytetit që duan të zhvillojnë aktivitet kompostimi, si dhe për sigurimin e bazës së parë materiale për fillimin e kompostimit të mbetjeve organike;

- iv) Sipas periudhës kur do të zhvillohet java e ndërgjegjësimit, në ditët mjedisore si 22 Prill (dita e tokës), 5 Qershor (dita botërore e mjedsit), 24 Nëntor (Dita botërore e mbjelljes së pemëve) të organizohen ëorkshopet e mësipërme, apo tregu në sheshin e qytetit për blerjen e vermi kompostit, ose në leaflet informues mund të njoftohet se një nga shkollat “sot” të organizojë një demonstrim konkret të kompostimit të mbetjeve në oborrin e shkollës;
- v) Gjatë zhvillimit të fushatës ndërgjegjësuese përgjatë 1 jave, njësia vendore me anë të një grupi studentësh vullnetarë mund të realizojë një pyetsorë për komunitetin për të vlerësuar njorhuritë aktuale dhe gadishmërinë që kanë qytetarët në zhvillimin e kompostimit të mbetjeve organike në nivel komuniteti;
- vi) Në leaflets informues, njësia vendore mund të vendosë një numër telefoni, ku qytetarët mund të telefonojnë për të marrë informacion më të shpejtë në lidhje me kompostimin, procesin si zhvillohet, aktorët që mund të përfshihen etj. Ky mund të quhet si **“Telefoni i mbetjeve”** ose **“Numri i gjelbërt për mbetjeve”**;
- vii) Në ambjentet e njësisë vendore apo edhe në institucionet shtetërore ku do të aplikohen skemat e kompostimit mund të vendoset një kuti e Ankesave/ Sugjerimeve për qytetarët;
- viii) Në stendën kryesore të njësisë vendore në fillim të çdo javë ndërgjegjësimi mund të vendoset informacioni në lidhje me aktivitetet që do të zhvillohen gjatë gjithë javës, ku mund të përfshihen edhe hartat, të cilat tregojnë më qartë vendodhjen e aktiviteteve etj

Përgjëgjësitë

Përgjëgjësia për zhvillimin e fushatës do të jetë e punonjësive të bashkisë si dhe e grupeve të interesit, të cilët paraprakisht duhet të kenë nënshkruar një marrëveshje me njësitë vendore në lidhje me detyrimet dhe përgjëgjësitë e tyre në këtë bashkëpunim.

Afatet kohore të zhvillimit të fushatës

★ **Java lokale e ndërgjegjësimit për kompostimin e mbetjeve në zonën e Pukës** – Sipas parashikimit ajo do të zhvillohet cdo 3 javë për gjatë një periudhe 3 mujore, dy here në vit

b) Promovimi i kompostimit të mbetjeve në shkolla

Hapi 1

Të gjitha shkollat të cilat do të duan të fillojnë të zbatojnë një program për kompostimin e mbetjeve duhet të hartojnë një program fillestar njoftimi për këtë iniciativë, i cili duhet të konsistojë në:

- i) Shpërndarjen e idesë për kompostimin e mbetjeve dhe kërkimin për aktorë të cilët janë të interesuar të jenë pjesë e kësaj iniciative;
- ii) Rekrutimi i një grup të vogël për të zhvilluar idenë dhe themelimin e Komitetit të Drejtimit të procesit për kompostimin e mbetjeve organike;
- iii) Kërkime fillestare në lidhje me procedurën që duhet ndjekur për zhvillimin e procesit të kompostimit në shkollë;
- iv) Përcaktimi qartë i objektivave të projektit.

Hapi 2

Hartimin e një udhëzuesi për nxënësit e shkollave që duan të zhvillojnë kompostimin e mbetjeve organike në ambjentet e tyre. Ky udhëzues mund të bëhet pjesë e lëndëve mësimore, ku nxënësit 1 herë në javë mund të kenë dy orë mësimore. Në javët e para (gjatë muajit të parë) do të marrin mësim në lidhje me procesin e kompostimit, si kryhet, cilat janë karakteristikat, kushtet në të cilat do të kryhet etj. Ndërkohë në javët në vazhdim gjatë dy orëve mësimore ata do të zhvillojnë konkretisht kompostimin e mbetjeve organike në oborrin e shkollës dhe çdo javë do të kujdesen për kompostin deri sa ai të bëhet gati. **Kurrikula e lëndës mësimore për kompostimin e mbetjeve mund të përmbajë konceptet më poshtë:**

- i) **Përshkrimi i përfitimeve të aplikimit të këtyre skemave në shkolla:** Aplikimi i skemave të kompostimit në shkolla mund të sjellë një sërë përfitimesh: i) Komposti si një produkt final mund të përmirësojë cilësinë e tokës dhe të bimëve të mbjellta në shkolla apo në parqet e qytetit; ii) Promovimi i mundësive të edukimit për praktikën e zhvillimit të qëndrueshëm; iii) Reduktimin e kostos të transportit të mbetjeve në shkolla
- ii) **Përse duhet të kompostojmë dhe përfitimet që kemi nga kompostimi** – Nxënësit kanë nevojë të dinë nëse procesi që ata do të zhvillojnë do të sjellë njohuri të reja për ta, do të sjellë përfitime për shkollën dhe për komunitetin. Në thelb ata duhet të ndërgjegjësohen me konceptin e kompostimit të mbetjeve organike, si një proces i cili do të kontribuojë në manaxhimin e integruar të mbetjeve në njësinë e tyre vendore, dhe si rezultat reduktimin e mbetjeve për trajtim final dhe uljen e kostos së transportit, duke sjellë përfitime ekonomike dhe përmirësimin e shërbimit të mbetjeve
- iii) **Propozimi i një skeme të thjeshtë për kompostimin e mbetjeve në shkollë:** i) Llojet e mbetjeve që do të kompostohen; ii) procesi që duhet të zhvillojnë nxënësit; iii) Fazat gjatë të cilave do të zhvillohet komposti; iv) Çfarë do të ndodhë me kompostin e krijuar, si do të veprojnë nxënësit, ku do ta dërgojnë, kush do të përfitojë etj.

Hapi 3

Kjo skemë ka nevojë edhe për hartimin e **një rregullore të brendshme**, ku përcaktohen qartë rolet e aktorëve që do të përfshihen në skemën e kompostimit të mbetjeve në shkolla, puna që

do të kryejnë studentët etj. Kjo rregullore duhet të shoqërohet edhe me një **manual për rregullat e higjënës dhe shëndetit** që duhet të kenë parasysh drejtuesit e shkollave dhe nxënësit gjatë zbatimit të skemës së kompostimit.

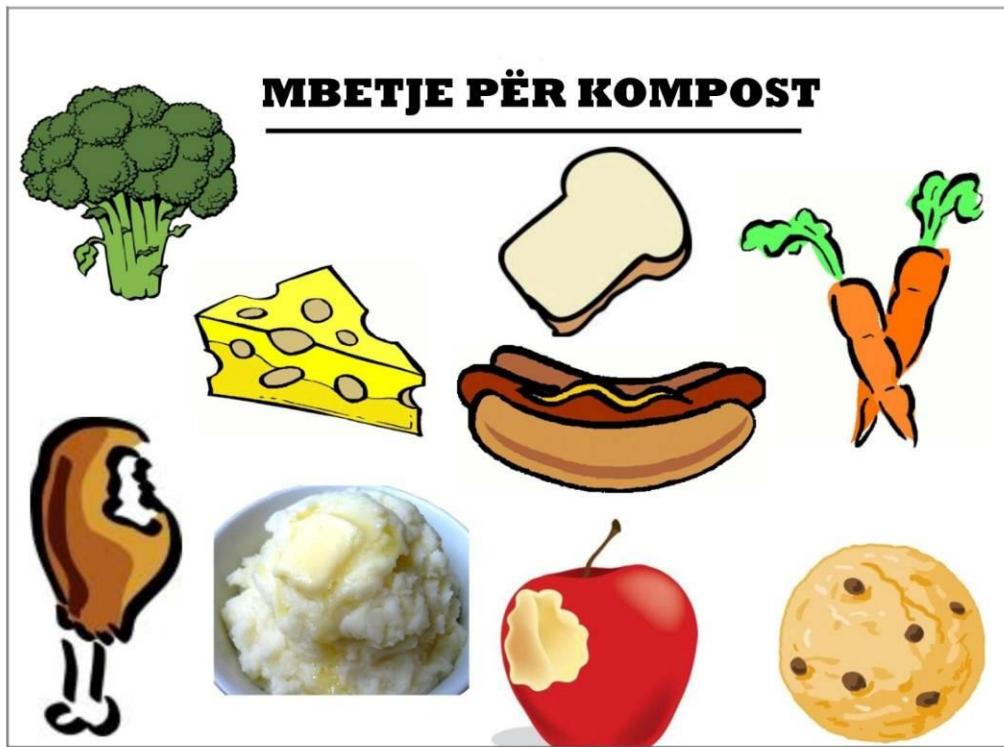
Hapi 4

Planifikimi i detajeve të tjera të fushatës ndërgjegjësuese në shkolla:

- i)** Në ambjentet e shkollës mund të vendosen postera promovues, të cilët promovojnë fillimin e kësaj iniciative, shpjegojnë procesin e kompostimit që do të zhvillojnë nxënësit në shkollë (nëse në ambjentet e shkollës ka një zonë ushqimi është mirë që ato të vendosen edhe në këto ambiente posterat shpjegues). Punonjësit e zonës së ushqimit duhet të jenë të informuar në lidhje me ndarjen e mbetjeve ushqimore që do të shkojnë për kompostim;
- ii)** Idejimi i konkurseve të vogla, ku nxënësit që ndajnë ashtu siç duhet mbetjet për kompost vlerësohen nga shkolla/ promovohen për të udhëhequr procesin për një afat të caktuar deri në zhvillimin e konkursit tjetër;
- iii)** Vetë nxënësit në bashkëpunim me stafin pedagogjik që ndjek procesin e kompostimit mund të ndërtojnë një stendë, ku të paraqesin çdo javë rezultatet në lidhje me sasinë e mbetjeve që gjenerojnë dhe sasinë e mbetjeve që kompostojnë;
- iv)** Në kontenierët që do të hidhet komposti duhet të vendosen letra që specifikojnë se çfarë konkretisht do të kompostohet;
- v)** Hartimi i një plani trajnimi për nxënësit, stafin pedagogjik dhe prindërit të cilët janë të interesuar të kontribojnë në këtë proces, i cili mund të shtrihet gjatë gjithë vitit i ndarë në dy pjesë: Gjatë semestrit të parë zhvillimi i seancave të trajnimit për nxënësit 1 herë në 2 javë dhe gjatë semestrit të dytë angazhimi i nxënësve që 1 herë në muaj të zhvillojnë ditë të veçanta në qytet për promovimin e kompostimit;
- vi)** 1 herë në muaj mund të zhvillohen vizita në terren nga nxënësit e shkollave pranë fermave të mëdha, ku ata mund të kërkojnë që fermerët të sjellin një pjesë të lëndës së tyre organike për ta kompostuar në ambjentet e shkollave. Gjithashtu nëse në këto ferma kryhet procesi i kompostimit, nxënësit mund të mësojnë më shumë dhe t'i zbatojnë në stendën e tyre të kompostimit në shkollë.

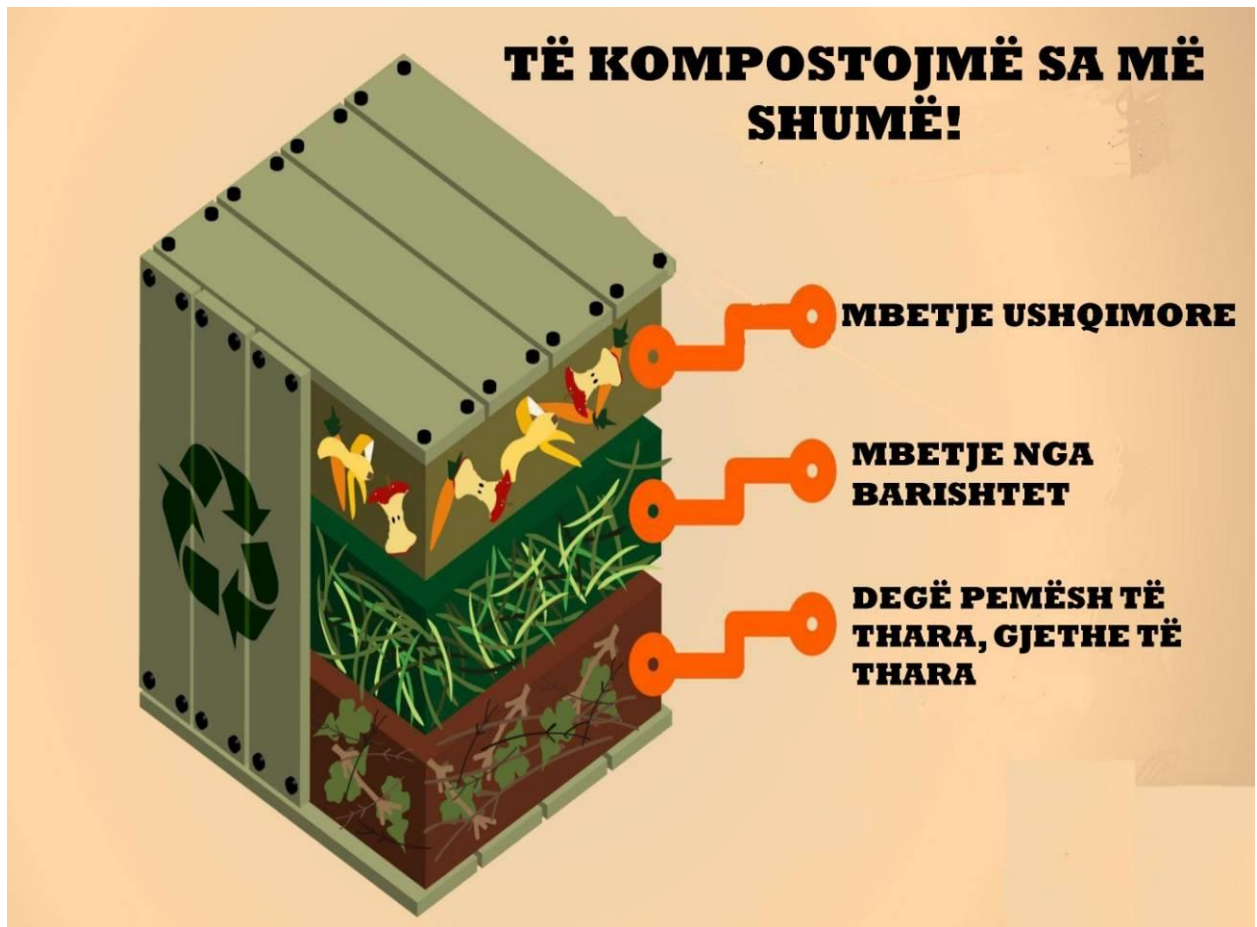
IV. Modele materialesh informuese

Koshi 1

Koshi 2

V. Ilustrim i hapave te ndjekur ne promovimin e kompostimit ne komunitet ne rajonin e Pukes

Rritja e kapaciteteve lokale

Ndertimi i infrastruktures se nevojshme

Pergatitja e materialeve te informimit dhe sensibilizimit

KOMPOSTOJME SEBASHKU PER NJE MJEDIS ME TE SHENDETSHEM

-30%

Par mjaftueshme vizito!
<http://www.bashkiapuke.gov.al/>
<http://www.dldp.al/dldp/>
<http://www.co-plan.org/en/>
<http://www.universitetipolis.edu.al/>
<http://www.env-net.org/>

dldp **co-plan** **env-net** **CEPLAN**

Regjistrohu ne Programin Ndërvender për Kompostimin në Komunitet
 1. Kontakto direkt ne kontaktet e mëposhtme ose
 2. Dorëzto këtë kupon pranë zyrate te bashkisë

Bashkia e Pukes
 Tel: 02122427
 Email: bashkia@bashkiapuke.com

Bashkia e Fushë Ardit
 Tel: 02712121
 Email: bashkia_fus@bashkiapuke.com

Kosh Falas: Bashkia e Pukes dhe Fushë Ardit mund të ofrojë kosh falas dhe asistencë për kryerjen e kompostit tuaj, nëse regjistrohesh në Programin e Kompostimit në Komunitet

I përshatshëm kudo: komposti mund të zhvillohet kudo në oborrin e banesës apo pallatit, pa shkakuar erëra të këqija

Pleh organik falas: për tokën/bahçen tuaj ose dhurorja lulshëve të çyrtet; Pleh organik do të jetë gatë brenda 3-6 muaj

10 minuta ne javë: Kërkon angazhimin tuaj për përzierjen dhe mirëmbajtjen e koshit kompostimit

-30% 30% më pak mbetje: Redukton me 30-40% sasinë e mbetjeve urbane dhe tarifën e pastrimit

Për më shumë vizito:
<http://www.bashkiapuke.gov.al/>
<http://www.dldp.al/dldp/>
<http://www.co-plan.org/en/>
<http://www.universitetipolis.edu.al/>
<http://env-net.org/>

Usë i interesuar: _____ (emër/tshemes)
 Adresa e plotë: _____
 Tel: _____ email: _____
 Kërkohet të bëhesh pjesë e programit të kompostimit, duke:
 1. Kërkuar një kosh falas
 2. Kërkuar asistencë për kryerjen e kompostimit

Lancimi i fushates

Komunikimi me qytetaret dhe anketimi i tyre

VI. Model i ftesës dhe programit për organizimin e një eventi të hapur për lancimin e kompostimit në komunitet

FTESË

Drejtuar Z. Znj. _____

Njësitë Vendore të Rajonit të Pukës (Bashkia Pukë, Bashkia Fushë Arrëz, Komuna Qerret, Komuna Qafë Mali dhe Qelëz) në bashkëpunim me **Shkollën e Mesme të Përgjithshme “Sabah Sinani”** me mbështetjen e

Programit për Decentralizimin dhe Zhvillimin Lokal (Dldp) dhe Rrjeti Mjedisor (ENV.net) kanë kënaqësinë t’ju ftojnë në eventin e hapur promovues **“Kompostojmë Sëbashku për një Mjedis më të Shëndetshëm”**

Ky aktivitet promovues mbahet në kuadër të organizimeve sensibilizuese për “Ditën e Europës - Le të Pastrojmë Europën”, si dhe si mbështetje e përpjekjeve ndërvendore dhe komuniteteve lokale në fushën e menaxhimit të mbetjeve dhe kompostimit në komunitet, në kuadër të Programit për Decentralizimin dhe Zhvillimin Lokal (dldp 3).

Qëllimi i përgjithshëm i këtij aktiviteti është rritja e ndërgjegjësimit dhe edukimi i komunitetit lokal dhe nxënësve në rajonin e Pukës, për të mbështetur skemën ndërvendore të pastrimit dhe nismën e kompostimit në komunitet.

Objektiva specifike të këtij aktiviteti janë:

- Lançimi dhe promovimi i nismës për kompostimin në komunitet, si një iniciativë e gjelbër e ndërmarrë në zbatim të skemës ndërvendore në rajonin e Pukës;
- Asistencë për komunitet lokale dhe njësitë vendore për aplikimin në praktike të nismave të gjelbra, ashtu dhe për organizimin e fushatave të informimit dhe sensibilizimit;

Bashkia Pukë (në emër të Skemës Ndërvendore në Rajonin e Pukës) në bashkëpunim me Shkollën e Mesme “Sabah Sinani”, nën mbështetjen e Co-

PLAN/Metropolis dhe të studentëve vullnetarë të Universitetit Polis, prezantojnë skemën e kompostimit në komunitet së bashku me modelin e ndërtuar në mjediset e shkollës së mesme “Sabah Sinani” Puke. Me besimin se ky event do të ndihmojë sadopak në promovimin dhe zgjerimin e mëtejshëm të skemës së kompostimit dhe ndërgjegjësimin e komuniteteve lokale në rajonin e Pukës:

Kemi kënaqësinë t’ju ftojmë të bëheni pjesë e këtij eventi!

Axhenda e Aktivitetit

Shkolla e Mesme të Përgjithshme "Sabah Sinani"

8 Maj 2015

10:00 – 10.30	Regjistrimi i pjesëmarrësve
10:30 – 10:45	Fjala e hapjes <ul style="list-style-type: none">○ Përfaqësues i Dldp, mbështetja në fushen e mbetjeve në Rajonin e Pukës○ Përfaqësues i rrjetit ENV.net, për mbështetjen e iniciativave të gjelbra
10:45 – 11.00	Përshëndetje nga institucionet lokale dhe arsimore në mbështetje të skemës <ul style="list-style-type: none">○ Kryetari i Bashkisë Pukë, Beqir Arifaj (në emër të bashkëpunimit ndërvendor në rajonin e Pukës);○ Drejtori i Shkollës Anxhelina Paloka roli i institucioneve arsimore në mbështetjen e iniciativave të gjelbra
11:00 – 11:20	Prezantimi i skemës ndërvendore dhe grupit të vullnetarëve lokalë <ul style="list-style-type: none">○ Përfaqësues i Co-PLAN/Metropolis dhe Bashkia Pukë○ Grupi i Vullnetarëve të Shkollës se mesme "Sabah Sinani" Puke
11:20 – 12.00	Mbyllja e takimit dhe koktej me pjesëmarrësit